

PARK PAŁACOWY W KOBYLNIKACH

MIECZYŚŁAW CZEKALSKI, TOMASZ BOJARCZUK, KRZYSZTOF BORKOWSKI

Kobylniki położone są na północny zachód od Poznania, w powiecie szamotulskim, 8 km od siedziby powiatu. Pod względem geograficznym jest to mezoregion Pojezierze Poznańskie, a mikroregion – Równina Szamotulska. Teren ten rozciąga się na lewym brzegu Warty, ma płaską powierzchnię moreny dennej i rozciąga się na wysokości nieprzekraczającej 80–90 m n.p.m., to jest 30–40 m ponad dnem Warty. Dominują tu gleby brunatne, miejscami czarne pobagiennie, tereny są więc rolnicze (Kondracki 2002). Źródła wzmiankują Kobylniki już w 1218 r., kiedy był własnością klasztoru cystersów w Łęknie. W wiekach od XIV do końca XVI miejscowość należała do Kobylnickich, do około 1760 r. była w rękach rodu Kaśninowskich herbu Nałęcz, a następnie Kobylniki sprzedano Obażantowskiemu. Od początku XIX w. do 1939 r. stanowiły majątność rodu Twardowskich, herbu Ogończyk. Ostatnim właścicielem Kobylnik był czwarty ordynat, Tadeusz Twardowski (Libicki, Libicki 2003).

Pałac w Kobylnikach zbudowano w 1886 r., według projektu słynnego wówczas architekta Zygmunta Gorgolewskiego. Ma on charakter neorenesansowy, w zmodyfikowanej wersji północnoeuropejskiej tego stylu, od swych angielskich wzorów nazywanej *Queen Anne Revival*. Wyróżniają go wysokie strome dachy, sterczyny, kominy, wieże, zwieńczenia fasad i ryzalitów. Materiałem budowlanym jest glazurowana cegła, z detalami z tynku i z piaskowca (Libicki, Libicki 2003). Obecnie w pałacu, usytuowanym w środku parku, mieści się hotel i restauracja (fot. 1).

Park i jego drzewa

Park krajobrazowy, obecnie obejmujący 5,8 ha, założono w XIX w. Ma on kształt prostokąta, otoczonego na większości obwodu murem i drucianą siatką parkanową. Środek parku, oprócz wspomnianego pałacu, zajmują od zachodu i wschodu starannie utrzymane trawniki, przypominające trawniki gazonowe. Ścieżki biegną w obwodowych częściach parku i w kilku miejscach zagłębiają się do jego wnętrza. W południowej części parku znajduje się staw z wyspą, na którą można dopłynąć łódką. W części zachodniej i południowej zachowała się aleja grabowa, dawniejszy szpaler (fot. 2). Od drogi dojazdowej do parku i pałacu prowadzi aleja długości około 350 m, złożona z lip, z domieszką innych gatunków drzew i krzewów, posadzona przed kilkunastoma laty. Opisu parku i pomiaru drzew dokonano we wrześniu 2013 r.; znaleźliśmy tu 37 gatunków drzew i krzewów, z przewagą rodzimych.

Wejście do parku usytuowane jest na wprost pałacu. Na brzegu trawnika wita gości okazała lipa drobnolistna (*Tilia cordata*) o obwodzie 355 cm i szerokiej koronie. Na wąskim trawniku po stronie zachodniej i północnej, wzdłuż zabudowań gospodarskich notujemy: stary świerk biały (*Picea glauca*) o obwodzie 125 cm; kilka klonów jesionolistnych (*Acer negundo*) o pochyłych pniach i poziomo rozpostartych gałęziach, jeden z nich z dziuplą po odłamanym konarze i z licznymi guzowatymi wyroślami (fot. 3; najgrubsze pnie mają obwoły 215 i 212 cm); pojedynczy jesion wyniosły

Fot. 1. Pałac w Kobylnikach

Fot. 2. Aleja grabowa

(*Fraxinus excelsior*) o obwodzie 303 cm; siedem starych jabłoni, zapewne pozostałości po dawnym niewielkim sadzie, oraz dwie sosny czarne (*Pinus nigra*) o obwodach 184 i 182 cm, z korą odartą przez zwierzęta z pobliskiego wybiegu. W sąsiedztwie pałacu rosną kasztanowce pospolite (*Aesculus hippocastanum*) o obwodach 320 i 275 cm oraz okaz o dwóch pniach zrosniętych w odziomku, o obwodach 344 i 260 cm (fot. 4). Za pałacem po stronie północnej i północno-wschodniej rosną: lipa drobnolistna (*Tilia cordata*) o obwodzie 277 cm i lipa szerokolistna (*T. platyphyllos*) o obwodzie 227 cm, brzoza brodawkowata (*Betula pendula*) o obwodzie 168 cm, robinia biała (*Robinia pseudoacacia*) – najgrubsza o obwodzie 235 cm, kasztanowiec z ułamanym wierzchołkiem, jarząb pospolity (*Sorbus aucuparia*), leszczyna pospolita (*Corylus avellana*), zarośla śnieguliczki

Fot. 3. Guzowaty pień klonu jesionolistnego

Fot. 4. Kasztanowiec o obwodach pni 344 i 260 cm

białej (*Symphoricarpos albus*) oraz szpaler żywotnika olbrzymiego (*Thuja plicata*) i zachodniego (*Th. occidentalis*), najgrubszy żywotnik zachodni ma obwód 85 cm.

Pod względem liczby okazów w parku, zwłaszcza w jego częściach południowej i wschodniej, dominuje dąb szypułkowy (*Quercus robur*). Po najokazalszym dębie o obwodzie 620 cm pozostał tylko pniak wysokości 50 cm. Obecnie najgrubszy jest okaz o obwodzie 490 cm i silnie ugałęzionej, zdrowej koronie o średnicy 30 m (fot. 5). Najładniejszym pod względem kształtu, proporcji, „gry gałęzi” i zdrowotności jest dąb o obwodzie 460 cm (fot. 6), rosnący z tyłu pałacu, nad stawem. Pozostałe dęby mają następujące obwody: 460 cm – opodal pałacu; 456 cm (skręcona martwica korkowa, na wysokości 4 m rozwidlony na dwa potężne konary); 400 cm (lekko pochyły); 387 cm (lekko pochyły); 379 cm (lekko pochyły); 377 cm (pochylony, na pniu listwa po uderzeniu pioruna, w koronie dwa zrosnięte konary, a prześwit między nimi ma kształt „ucha igielnego”; fot. 7); 345 cm (w odziumku próchnieje, na wysokości 115 cm wyrosłe pąków „uśpionych”); 343 cm (na wysokości 4 m trzy potężne konary); 342 cm (lekko pochyły, w odziumku mała owalna bliźna); 330 cm; wreszcie – 308 cm (o prostym, gonnym pniu).

Nad stawem, po stronie południowej, rośnie dąb o dwóch pniach zrosniętych nad powierzchnią gleby. Na grubszym pniu, o obwodzie 358 cm, na wysokości 4,5 m wylały się dwa grube konary, a na dwóch pozostałych znajdują się guzo-

wate wyrosła i owocniki pasożytniczej huby; drugi, zdrowy pień ma obwód 255 cm. Pozostałe dęby szypułkowe mają obwody: 290, 288, 287, 282, 275, 271, 250, 200 i 200 cm.

Nad stawem znajdują się dwie grupy wierzby płaczącej (*Salix ×sepulcralis* ‘Chrysocoma’), najgrubsze o obwodach 303 i 205 cm; na pniu grubszej z wierzb rozwinęły się owocniki huby. Najgrubszy, zdrowy klon pospolity (*Acer platanoides*) ma pień o obwodzie 215 cm. W grupie ośmiu drzew wierzby iwy (*Salix caprea*) najgrubsza ma pień o obwodzie 138 cm. Grupa dwudziestu czterech brzoź brodawkowatych (*Betula pendula*) usytuowana jest za pałacem, po stronie północnej. Wiąz szypułkowy (*Ulmus laevis*), o obwodzie 246 cm, jest zdrowy. Opodal uschnięty okaz tego gatunku ma obwód 390 cm. Najgrubsza lipa drobnolistna osiągnęła obwód 379 cm, a z jej guzowatych wyrosły pąków „uśpionych” wybiły pędy odroślowe. Najgrubsza olsza czarna ma obwód 210 cm. Świerk pospolity (*Picea abies*) ma obwód 127 cm, a grubszy z dwóch modrzewi europejskich (*Larix decidua*) – 207 cm. W miejscu dawnego ogrodu pałacowego znaleźliśmy śliwę alyczę (*Prunus cerasifera*) o dwóch pniach, o obwodach 94 i 98 cm; orzech włoski (*Juglans regia*) o obwodzie 175 cm oraz samosiewy klonu jesionolistnego i bzu czarnego (*Sambucus nigra*). Wśród piętnastu drzew czeremchy późnej (*Prunus serotina*) najgrubsza ma pień o obwodzie 95 cm. Znajduje się tutaj również około 20-letni szpaler modrzewi europejskich.

Fot. 5. Najgrubszy dąb o obwodzie 490 cm

Fot. 6. Dąb o obwodzie 460 cm

Z tyłu pałacu, na brzegu trawnika podziwiamy piękny okaz lipy srebrzystej odmiany zwisającej (*Tilia tomentosa* 'Pendula'), znanej wcześniej jako lipa długoogonkowa (*T. petiolaris*). Obwód jej pnia wynosi 310 cm, a zdrowa, gęsta korona ze zwisającymi gałązkami ma średnicę 25 m (fot. 8). W jej sąsiedztwie rośnie bożodrzew gruczołkowaty (*Ailanthus altissima*) o obwodzie 214 cm na wysokości 90 cm; na wysokości 1 m rozwidlony jest na dwa konary, które wyżej, na 6 metrach, zrosły się. Nieopodal, przy pniaku po ściętym drzewie wyrósł młody okaz bożodrzewu

Fot. 7. Dąb z „uchem igielnym”

o obwodzie 32 cm. Przy płocie parku, po stronie wschodniej rośnie platan klonolistny (*Platanus ×hispanica* 'Acerifolia') o obwodzie 383 cm, z licznymi guzowatymi wyrostkami na pniu i o nisko osadzonej koronie (fot. 9); w odziomku zaczyna próchnieć. Na liściach i cienkich pędach występuje nerwobieżna plamistość platana, choroba grzybowa wywoływana przez *Apiognomonium errabunda*. Niewielki asortyment drzew iglastych uzupełnia męski okaz cisa pospolitego (*Taxus baccata*), o obwodzie pnia 87 cm i wysokości 9 m.

W przeszłości park obejmował prawdopodobnie jeszcze fragment obecnego lasu mieszanego, rosną tu bowiem gatunki typowo parkowe: sośnie pospolitej towarzyszy klon srebrzysty (*Acer saccharinum*) z dwoma pniami (grubszy o obwodzie 167 cm), buk pospolity (*Fagus sylvatica*) o obwodzie 143 cm oraz zarośla lilaka pospolitego (*Syringa vulgaris*), porzeczki alpejskiej (*Ribes alpinum*), jaśminowca wonnego (*Philadelphus coronarius*), czerechy pospolitej (*Prunus padus*) i leszczyny pospolitej (*Corylus avellana*).

Wymiary pomnikowe osiągnęły dwadzieścia trzy drzewa: jedenaście dębów szypułkowych (490, 460, 460, 456, 400, 387, 379, 377, 345, 343 i 330 cm); trzy kasztanowce pospolite (344 + 260, 320 i 275 cm); lipa drobnolistna (355 cm); jesion wyniosły (303 cm); wierzba płacząca (303 cm);

Fot. 8. Lipa srebrzysta w odmianie zwisającej, o obwodzie 310 cm

klon pospolity (215 cm); wiąz szypułkowy (246 cm); lipa srebrzysta w odmianie zwisającej (310 cm); robinia biała (235 cm); platan klonolistny (383 cm) i bożodrzew gruczołkowany (214 cm).

Park w Kobylnikach jest dobrze utrzymany. Można jedynie zalecić usunięcie posuszu z koron niektórych drzew oraz naprawę ogrodzenia w dwóch miejscach.

Wykorzystano:

Kondracki J. 2002. Geografia regionalna Polski (Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa); **Libicki M., Libicki P.** 2003. Dwory i pałace wiejskie w Wielkopolsce (Rebis, Poznań).

Wszystkie fotografie wykonał Krzysztof Borkowski.

Prof. dr hab. Mieczysław Czekalski jest emerytowanym profesorem zwyczajnym Katedry Roślin Ozdobnych Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu i członkiem honorowym PTD, dr Tomasz Bojarczuk to były pracownik Instytutu Dendrologii w Kórniku i wieloletni kierownik tamtejszego Arboretum, a Krzysztof Borkowski to dendrolog-amator, autor albumów Wielkopolskie drzewa (Dalpo 2009), Rogalińskie dęby (Dalpo 2011) i Polskie drzewa (Dalpo 2014).

Fot. 9. Platan klonolistny o obwodzie 383 cm